

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Derde kwartaal 2017

Stijgende inkomsten en uitgaven, dalende schuld

- **Uitgelicht:** Opbrengst erf- en schenkbelasting neemt af
- **Totale overheid:** Hogere overheidsinvesteringen
Verkoop aandelen geeft ruimte voor aflossing schuld
Overheid bezit 98 miljard euro aan aandelen en deelnemingen
- **Internationaal:** Rentelasten Nederland zijn lager dan EU-gemiddelde
Meeste eurolanden nog niet binnen EMU-normen
- **Rijksoverheid:** Schuld van het Rijk blijft dalen
- **Decentrale overheden:** Gemeenten verwachten stijging van heffingen van 2,5 procent in 2018
1,6 miljard euro aan wegenbelasting in 2018

Het overheidssaldo kwam op jaarbasis, gemeten over de periode van het vierde kwartaal 2016 tot en met het derde kwartaal 2017, uit op een overschot van 1,2 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Het saldo is inmiddels ruim drie jaar positiever dan het Europees maximaal toegestane tekort van drie procent van het bbp. De overheidsschuld daalde met 8 miljard euro naar 413 miljard euro, oftewel 57 procent van het bbp. De schuld ligt al drie kwartalen onder de vastgestelde bovengrens van 60 procent van het bbp.

In de eerste drie kwartalen van 2017 daalde de opbrengst uit erf- en schenkbelasting. De investeringen namen in het derde kwartaal juist toe. De aflossing van de schuld is mede bekostigd uit de verkoop van aandelen in ASR en ABN AMRO. Slechts zes andere eurolanden voldoen net als Nederland aan de Europese bovengrenzen van tekort en schuld. Provincies en gemeenten verwachten hogere inkomsten in 2018.

Kerncijfers Overheid

	'16		'17		
	III	IV	I	II	III
Miljard euro					
Inkomsten	71,5	80,9	81,3	79,5	74,0
Uitgaven	73,4	74,8	76,0	80,6	75,5
Saldo	-1,9	6,0	5,2	-1,1	-1,4
Overheidsschuld	428,8	434,2	422,6	420,6	412,6
% bbp ¹					
Saldo	-0,4	0,4	1,0	1,1	1,2
Overheidsschuld	61,5	61,8	59,6	58,7	57,0

¹ Op jaarbasis

StatLine: [Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

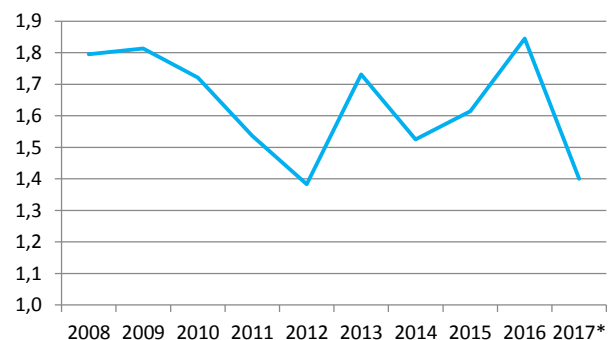
Uitgelicht

Opbrengst erf-en schenkbelasting neemt af

Het Rijk incasseerde in de eerste drie kwartalen van 2017 voor 1,1 miljard euro aan vermogensheffingen op erfenissen en schenkingen. Dit is 15 procent minder dan in dezelfde periode in 2016. Dit bedrag is vastgesteld op basis van voorlopige cijfers over 2017. Over heel 2017 verwacht het ministerie van Financiën een opbrengst van 1,4 miljard euro.

Het Rijk incasseerde minder vermogensheffingen door de verhoogde vrijstelling van de schenkbelasting: vanaf 2017 mag maximaal 100 000 euro belastingvrij worden geschonken voor uitgaven aan een eigen woning. Vanaf het vierde kwartaal 2013 tot en met eind 2014 was een vergelijkbare regeling van kracht. Volgens de Algemene Rekenkamer² kostte de regeling deze periode de schatkist 1 miljard euro aan belastinginkomsten. De Belastingdienst heeft vertraging opgelopen met de inning. Hierdoor wordt een deel van de erf- en schenkbelasting die betrekking heeft op 2017 geïnd in 2018.

Erf- en schenkbelasting (mld. euro)

* Raming ministerie van Financiën

StatLine: [Overheid; ontvangen belastingen](#)

² Algemene Rekenkamer, [Schenkingsvrijstelling eigen woning, 2017](#)

Kwartaalmonitor Overheidsfinanciën

Derde kwartaal 2017

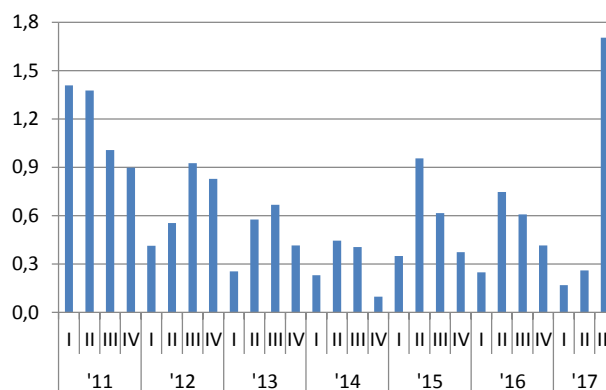
Totale overheid

Hogere overheidsinvesteringen

De overheidsinvesteringen stegen fors in het derde kwartaal. Vooral de Rijksoverheid investeerde meer. Voor grote infrastructurele projecten gaat het Rijk vaak een samenwerking aan met een marktpartij in een publiek-private samenwerking (pps). Een voorbeeld van een pps zijn de werkzaamheden aan snelwegen. In het derde kwartaal is een deel van de werkzaamheden aan snelwegen afgerond. Op dat moment werd dit in één keer als overheidsinvestering geboekt voor een bedrag van 0,9 miljard euro.

De totale uitgaven van de overheid zijn in het derde kwartaal met 2,1 miljard euro toegenomen vergeleken met een jaar eerder. Naast de investeringen droegen ook toenemende sociale uitkeringen hieraan bij. De inkomsten stegen afgelopen kwartaal met 2,5 miljard euro.

Netto investeringen in vaste activa (mld. euro)

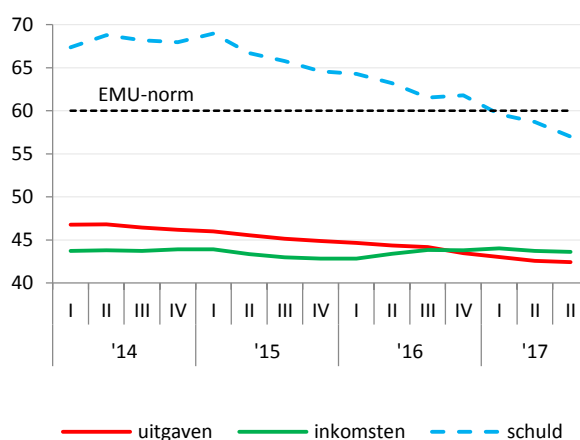
StatLine: Overheid; inkomsten en uitgaven:

Verkoop aandelen geeft ruimte voor aflossing schuld

Het overheidssaldo is naar het hoogste niveau in 16 jaar gestegen. Gemeten vanaf het vierde kwartaal van 2016 tot en met het derde kwartaal van 2017 kwam het saldo uit op 1,2 procent van het bbp. De overheidsschuld is in het derde kwartaal gedaald met 1,7 procentpunt naar 57 procent van het bbp. Er kon onder andere op de staatsschuld worden afgelost door de opbrengsten uit de verkoop van deelnemingen.

Bij de berekening van het overheidssaldo op jaarbasis zijn de inkomsten en uitgaven van de laatste vier kwartalen gebruikt. In het vierde kwartaal van 2016 zat een incidentele terugontvangst van te veel betaalde EU-afdrachten van 3 miljard euro. Het vierde kwartaal van 2016 zal bij het uiteindelijke jaarcijfer van 2017 echter niet meer meetellen. Exclusief deze teruggaven komt het overheidssaldo na het derde kwartaal uit op 0,8 procent van het bbp, gemeten op jaarbasis. Voor heel 2017 voorspelt het CPB een overheidssaldo van 0,5 procent van het bbp.

Overheidsinkomsten, -uitgaven (jaarbasis) en -schuld (%bbp)

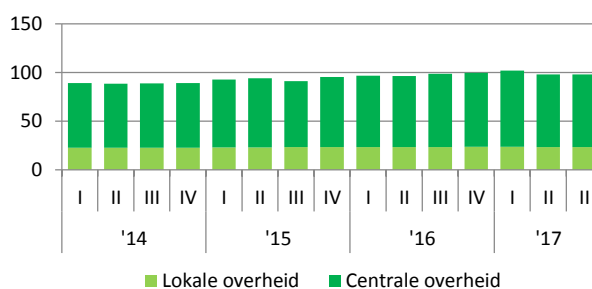
Statline: Overheid: Kerncijfers

Overheid bezit 98 miljard euro aan aandelen en deelnemingen

De overheidsdeelnemingen vertegenwoordigen aan het eind van het derde kwartaal een waarde van 98 miljard euro. Ongeveer een kwart is in het bezit van gemeenten en provincies en is al jaren stabiel. De waarde van de aandelen en deelnemingen van de centrale overheid is iets volatieler, dit is voornamelijk gerelateerd aan de financiële crisis. Zo brengt het Rijk de aandelen in ABN AMRO sinds 2015 in stappen naar de beurs.

De grootste deelneming heeft de overheid in De Nederlandsche Bank (DNB) ter waarde van bijna 29 miljard euro. Daarnaast is de overheid ook (gedeeltelijk) eigenaar van bijvoorbeeld de Gasunie, netbeheerder Tennet, vervoerder NS en luchthaven Schiphol.

Aandelenbezit en deelnemingen van de overheid (mld. euro)

Statline: Overheid; financiële transacties en balans

Statline: Macro-economie; financiële balansen en transacties

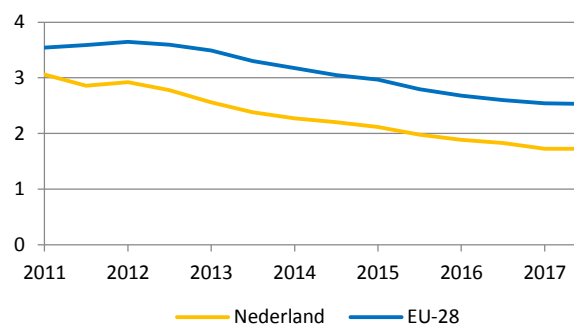
Internationaal

Rentelasten Nederland zijn lager dan EU-gemiddelde

De rente die de Nederlandse overheid betaalt als percentage van de gemiddeld uitstaande schuld, bleef verder dalen. In 2011 werd gemiddeld nog meer dan 3 procent rente betaald, halverwege 2017 was dit 1,7 procent. Het EU-gemiddelde daalde in dezelfde periode van 3,4 naar 2,4 procent. Binnen de EU betalen de landen die de euro voeren gemiddeld 0,1 procentpunt rente minder dan landen zonder euro. Alleen Estland, Zweden, Luxemburg en Finland betalen in verhouding nog minder rente dan Nederland.

Voor Nederland is de gemiddelde looptijd van de totale uitstaande schuld ongeveer 7 jaar. Momenteel wordt bij nieuwe schulduitgifte van Nederland in bepaalde gevallen zelfs gerekend met negatieve effectieve rentes, die ervoor zorgen dat de gemiddelde rentelasten steeds verder dalen.

Rente als percentage van uitstaande schuld

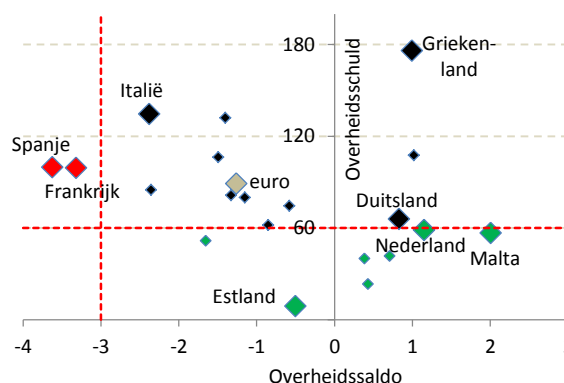
Eurostat: [Quarterly non-financial accounts; Interest, payable](#)
Eurostat: [Quarterly government debt](#);

Meeste eurolanden nog niet binnen EMU-normen

Zeven van de negentien eurolanden bevinden zich na het tweede kwartaal van 2017 binnen de EMU-normen voor de overheidsschuld en het overheidssaldo. De schuld mag aan het eind van een kalenderjaar niet meer dan 60 procent van het bbp zijn en landen mogen een begrotingstekort hebben van hoogstens 3 procent van het bbp. Eind 2016 voldeed Nederland met een percentage van 61,8 nog niet aan de schuldnorm.

De gemiddelde schuldquote van de eurolanden was 89,1 procent van het bbp. Het gemiddelde begrotingstekort was 1,1 procent van het bbp op jaarbasis, gemeten vanaf het derde kwartaal van 2016 tot en met het tweede kwartaal van 2017. Spanje had het grootste begrotingstekort en had een schuld van bijna 100 procent van het bbp. Griekenland had de hoogste schuld (176,1 procent van het bbp) maar had wel een positief overheidssaldo. Estland had het laagste schuldniveau (8,9 procent van het bbp) en Malta het hoogste begrotingsoverschot (2,0 procent van het bbp).

Overheidsschuld en -saldo (jaarbasis) van eurolanden (%bbp, tweede kwartaal 2017)

Eurostat: [Quarterly government debt](#);
[Quarterly non-financial accounts: Net lending / borrowing](#)

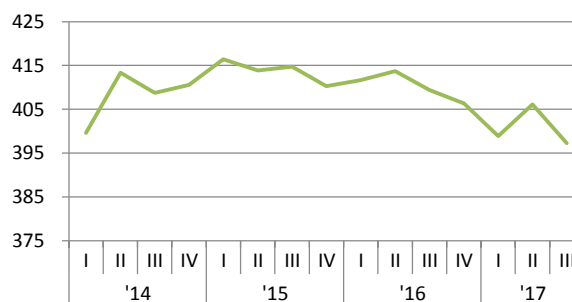
Rijksoverheid

Schuld van het Rijk blijft dalen

De dalende trend van de schuld van het Rijk zette zich in het derde kwartaal voort. Na een stijging een kwartaal eerder daalde de schuld van het Rijk naar 397 miljard euro.

De daling in het derde kwartaal werd mede veroorzaakt doordat het Rijk geld ontving met de verkoop van deelnemingen. De in september verkochte aandelen in ASR en ABN AMRO brachten samen ruim 2,5 miljard euro op. ASR is nu weer volledig in private handen. ABN AMRO is nog voor ongeveer 56 procent in bezit van het Rijk. Tegen de slotkoers aan het einde van het derde kwartaal vertegenwoordigde die deelneming een waarde van 13,4 miljard euro.

Schuld van het Rijk (mld. euro)

StatLine: [Overheid: overheidssaldo en overheidsschuld](#)

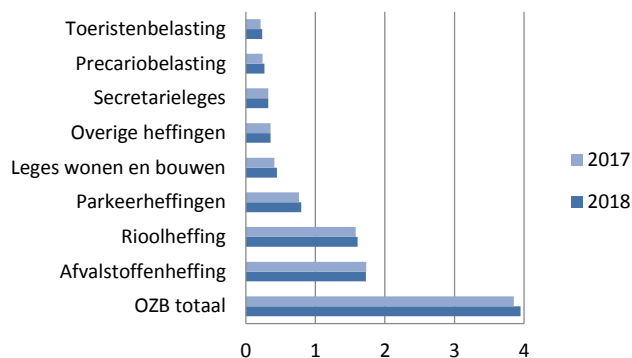
Decentrale overheden

Gemeenten verwachten stijging van heffingen van 2,5 procent in 2018

Gemeenten verwachten volgend jaar 9,7 miljard euro aan gemeentelijke heffingen te innen. Dit is 2,5 procent meer dan de 9,5 miljard euro die in 2017 werd begroot. De opbrengst van de onroerendezaakbelasting (ozb) stijgt in 2018 met 2,5 procent naar 4,0 miljard euro. De ozb groeit daarmee met hetzelfde percentage als in 2017, maar minder hard dan de jaren daarvoor.

Uit rioolheffingen ontvangen gemeenten 1,6 miljard euro, 1,8 procent meer dan in 2017. De begrote opbrengst aan afvalstoffenheffingen daalt in 2018 met 0,2 procent tot iets meer dan 1,7 miljard euro. Van de kleinere belastingen stijgt de opbrengst van de precariobelasting met 11,3 procent het hardst: tot 0,3 miljard euro. De toeristenbelasting levert gemeenten komend jaar 0,2 miljard euro op, 10,7 procent meer dan in 2017. Ook de opbrengst van de leges wonen en bouwen groeit: met 9,2 procent tot 0,4 miljard euro.

Gemeentelijke heffingen (mld. euro)

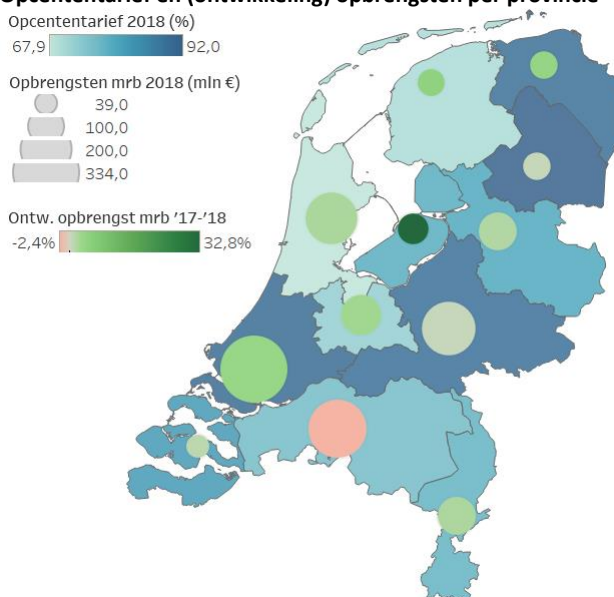
[StatLine: Kerncijfers gemeentebegrotingen, heffingen naar regio en grootteklasse](#)

1,6 miljard euro aan wegebelasting in 2018

De provincies verwachten in 2018 ongeveer 1,6 miljard euro aan wegebelasting, oftewel motorrijtuigenbelasting (mrb), te incasseren. Dit is 38 miljoen euro meer dan de verwachting was voor 2017. De opbrengsten stijgen vooral doordat er meer voertuigen op de wegen rijden. Bijna alle provincies verwachten meer mrb te ontvangen in 2018.

De stijging is het grootst in Flevoland. De provincie begroot voor 2018 ruim 70 miljoen euro aan inkomsten uit de mrb. Dit is bijna 33 procent meer dan voor 2017. Doordat een leasemaatschappij zijn activiteiten van Noord-Brabant naar Flevoland heeft verplaatst, is het aantal in Flevoland geregistreerde (lease)auto's fors toegenomen. Bij veel provincies bleven de opcententarieven de afgelopen jaren gelijk of is enkel een inflatiecorrectie toegepast. Uitzonderingen hierop zijn Friesland, Zuid-Holland en Zeeland. Friesland heeft in 2016 het tarief bijna 27 procent verlaagd. De provincie wilde daarmee de provinciale economie stimuleren. In de provincie Zuid-Holland daalde het tarief in de periode 2015-2018 met 5 procent, terwijl het tarief in Zeeland in 2016 met ruim 5 procent steeg. De grootte van de cirkel op de kaart laat de opbrengst zien en de kleur de ontwikkeling van de mrb. De kleur van de provincie is de hoogte van het tarief.

Opcententarieven en (ontwikkeling) opbrengsten per provincie

[StatLine: Provinciebegrotingen; heffingen](#)

[StatLine: Provincies; tarieven opcenten motorrijtuigenbelasting](#)

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals deze op 28 december 2017 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar. Deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet seizoensgecorrigeerd. Indien dit wel het geval is, staat dit aangegeven in de tekst/grafiek.

Colofon

Tekst Sector Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen

Datum 28 december 2017

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch (09.00-17.00 uur) 088 570 7070

Media:
CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 337 4444

Meer informatie over overheidsfinanciën en eerdere versies van de kwartaalmonitor zijn te vinden op onze themapagina [Overheid en politiek](#).